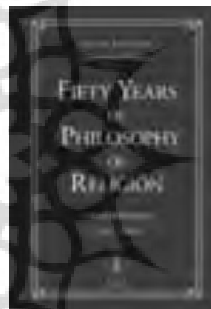

کتابشناسی بن‌گزیده از پنجاه سال فلسفه دین (۱۹۵۵-۲۰۰۵)

Sanders, A & De Ridder,
K2005. • *Fifty Years of
Philosophy of Religion.*
Brill

این کتاب در واقع کتاب‌شناسی‌ای است که تقریباً ۸۰۰۰ کتاب و مقاله مربوط به «فلسفه دین» را که در میان سال‌های ۱۹۵۵ تا ۲۰۰۵ منتشر شده‌اند در برمی‌گیرد.

بخش اول، این بخش، آثاری را فهرست می‌کند که از مقوله عمومی، تاریخی و یا مقدماتی هستند. آثاری که دارای ماهیت کلی‌تری هستند، یا توسط فیلسوفان و یا متکلمانی نظیر آگوستین، آنسلم، پاسکال، هگل، شلایرماخر، کیر کگارد و مارسل به نگارش درآمده‌اند، در این بخش قرار می‌گیرند.

بخش دوم، مباحث منطقی و معناشناختی در زبان دین، مسائل مربوط به معنا و ارجاع، معنا و مدلول و همچنین تشابه، استعاره، نماد و اسطوره را در برمی‌گیرد. این بخش هم‌چنین تحلیل‌هایی را که درباره معنای کلیدی مفاهیم دینی، نظیر «ایمان»، «ستگاری»، «جاودانگی» و نظایر این صورت گرفته‌اند، فهرست می‌نماید.

بخش سوم، با ماهیت، حوزه و اعتبار تجربه دینی به‌طور کلی و تجربه عرفانی به‌طور خاص سروکار دارد. اگرچه برخی از این‌ها با هم تداخل دارند، تلاش برای اثبات یا انکار اعتبار تجربه دینی در مقایسه با باور دینی تحت عنوان «معرفت‌شناسی دینی» بیان شده است.

بخش چهارم، آثار مربوط به معرفت‌شناسی دینی به معنای

گسترده را در بر می‌گیرد. این بخش شامل بسیاری از مدخل‌ها درباره مسئله سنتی «ایمان و عقل» از لحاظ تاریخی و از دیدگاه معاصر می‌شود. از جمله ماهیت و منطق اعتقاد دینی و نحوه شکل‌گیری اعتقاد و مباحث خاص مربوط به سازگاری، انسجام، تحقیق‌پذیری، ابطال‌پذیری، عقلانیت، توجیه‌پذیری و صدق باور دینی. از آن‌جایی که تلاش‌های ساختاری و انتقادی برای پاسخ گفتن به این مباحث غالباً معرفت‌شناسی کلی را به کار می‌برند، آثار مربوط به بنیادگرایی، نسبی‌گرایی، اعتبارگرایی، پراگماتیسم، پست مدرنیسم و سنت‌گرایی در این بخش قرار می‌گیرند. بسیاری از این آثار غالباً با مسئله خداآوری ارتباط دارند. با وجود این، رویکردهای دیگری به معرفت‌شناسی دین نظیر رویکرد ویتگنشتاین در همین بخش قرار می‌گیرد.

بخش چهارم، در این بخش، تقریباً دارای ۸۰۰ مدخل است که بخشی از آن درباره ماهیت روش الاهیات و مقایسه الاهیات با علم و بخش دیگری از آن درباره «ذهان دیگر» و واقع‌گرایی الاهیاتی می‌باشد.

بخش پنجم، با آثار انتقادی و تفسیری در مورد شاخه‌های مختلف خداآوری ارتباط دارد. این مباحث شامل مخالفان تاریخی آن (الحاد) و گزینه‌های تازه‌تر نظیر طرفداران رویکرد ویتگنشتاین و پست مدرنیسم می‌گردد. بخش عظیمی از مدخل‌های این بخش - تقریباً ۳۶۰۰ - با جنبه‌های گوناگون خداآوری ارتباط دارند. بنابراین بخش پنجم به پنج زیرمجموعه تقسیم می‌گردد: ۱. کلی و یا تاریخی؛ ۲. مفهوم خدا؛ ۳. برهان‌های له یا علیه وجود خداوند؛ ۴. مسئله شر؛ ۵. الحاد و لادری‌گرایی.

بخش ششم، سنت‌های هرمنوتیکی و پدیده‌شناختی را فهرست می‌کند که در مقولات دیگر نمی‌گنجد. آثار سودمند رویکرد ویتگنشتاینی به فلسفه دین را می‌توان در همین جا یافت.

بخش هفتم، با قلمرو نسبتاً جدیدی از پژوهش که دین و علم یا علم و الاهیات نامیده می‌شود، سروکار دارد. این بخش به سه زیرمجموعه تقسیم می‌شود:

۱. مباحث کلی و تاریخی مربوط به رابطه میان دین و علم (از جمله ماهیت علیت، تقدیرگرایی و امکان اراده آزاد و پیدایش علم جدید)؛
۲. مباحث الاهیاتی شامل معجزه، زندگی پس از مرگ، زندگی ابدی و خلقت؛

۳. فیزیک مدرن، کیهان‌شناسی و زیست‌شناسی که درباره نتایج نظریه‌های علم مدرن برای باور دینی از قبیل بیگ‌بنگ، نظریه تکامل بشر، هوش مصنوعی و غیره بحث می‌کنند.

بخش هشتم، به دین و زیبایی‌شناسی اختصاص دارد.
بخش نهم، دین و اخلاق را در کانون توجه خود قرار می‌دهد.
بخش دهم با پیامدهای تنوع دینی، یعنی موضوعاتی نظیر انحصارگرایی، شمول‌گرایی و تکثرگرایی و غیره سروکار دارد.

بخش یازدهم درباره فلسفه و رویکرد فمینیستی به دین است. گفتنی است که اکثر مدخل‌های این کتاب به زبان انگلیسی است، اگرچه تعدادی از آن‌ها نیز به زبان آلمانی، فرانسه است.

ابوالفضل مسلمی